

по времени написания и наиболее полным, является список Ирмологиона 1598–1601 годов ИР НБУВ ф. I, 5391.

1. Бражников, М.В. Русская певческая палеография / М.В. Бражников / под ред. Н.С. Серединой. – РИИИ; СПбГК, 2002. – 296 с.
2. Вознесенский И.И. Церковное пение православной Юго-Западной Руси по нотно-линейным ирмологам XVII и XVIII веков. / И.И. Вознесенский. Вып. 2. – Москва, 1898.
3. Конотоп, А. Херувимская песня царигородского распева XVI века / А. Конотоп // Музык. акад. – 2003. – № 1. – С. 118–122.
4. Герасимова, И. Стихира-осмогласник Успению «Богоначальным мановением» в древнерусской и литовско-русской традициях знаменного распева. // Древнерусское песнопение. Пути во времени. Вып. 3. По материалам научной конференции «Бражниковские чтения-2005». – СПб, 2008. – С. 57–79.
5. Корний Л.Ф. Болгарский распев в певческой практике Украины XVI – XVII веков (к проблеме болгаро-украинских музыкальных связей). Автореф. дис. ... канд. Искусствоведения. – Киев, 1980.
6. Корний, Л. Православна монодія білоруської та української монастирських традицій XVII ст. : на матеріалі нотолінійн. ірмолоїв з Жировиц та Межигір. монастирів / Л. Корній // Дьяспара. Культуралогія. Гісторія : матеріялы IV Міжнар. кангр. беларусістаў «Беларус. культура ў кантэксце культур еўрап. краін», Мінск, 6–9 чэрв. 2005 г. / пад рэд. А. Мальдзіса, А. Смаленчука. – Мінск, 2006. – С. 108–113. – (Беларусіка = Albaruthenica ; кн. 28).
7. Кручинина, А.Н. К проблеме текстологического изучения древнерусского монодийного цикла. – Л., 1983. – С. 47–78.
8. Кручинина, А.Н. О композиционных закономерностях древнерусского чинопоследования / А.Н. Кручинина // Источниковедческое изучение памятников письменной культуры. Поэтика древнерусского певческого искусства : сб. науч. тр. / Рос. нац. Б-ка ; сост. и науч. ред.: А.Н. Кручинина, Н.В. Рамазанова. – СПб., 1992. – С. 11–40.
9. [Триодь Цветная, начало XVII века] // Институт рукопису Національної бібліотеки України (Київ). – Кир, 722.
10. Шевчук Е.Ю. Киевский напев в контексте церковно-монодийского пения Украины и Белоруссии XVII – XVIII ст. (источники, жанры, черты стилистики). Автореф. дис. ... канд. искусствования. – Пер. Киев, 1999.
11. Шевчук Е.Ю. Болгарский распев // Православная энциклопедия. Т.5. – С. 643–646.
12. Шевчук Е.Ю. Сербский напев в контексте южнославянского влияния. // Музыкальное искусство христианского мира. Вып. 2 (3). – Москва, 2008. – С. 23–54.
13. Ясіновський, Ю. Український нотолінійний Ирмолой як тип гімнографічного збірника: зміст, структура // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка Т. ССXXVI. / Праці музикознавчої комісії. – Львів, 1993.
14. Ясіновський, Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ирмолой XVI–XVIII століть : кат. і кодик.-палеограф. дослід. / Ю. Ясіновський. Львів : Місіонер, 1996. – 622 с.
15. Ясиновский, Ю. Репертуар греческого напева в украинских певческих сборниках / Ю. Ясиновский // Гимнология : материалы междунар. науч. конф., Москва, 2000 г. : в 2 кн. / Науч. центр рус. Церков. музыки им. протоиерея Димитрия Разумовского. – М., 2000. – Кн. 1. – С. 243–253. – С. 356.

Бароўка В.Ю.

ЛІТАРАТУРНЫ ТВОР І ГІСТАРЫЧНАЯ РЭАЛЬНАСЦЬ

Мастацкі твор – форма адлюстравання гістарычных рэалій, адна з крыніц гісторыі як навукі. Вядомы літаратуразнаўца В.Я. Халізеў слушна заўважыў, што «побач з універсальямі сусветнага прыроднага і чалавечага быцця (і ў непарыўнай сувязі з імі) мастацтва і літаратура нязменна адлюстроўваюць культурна-гістарычныя рэаліі ў іх шматпланавасці і багацці. <...> Літаратурай спасцігаюцца рысы плямён, народаў, нацый, рэлігійных канфесій, асаблівасці дзяржаўных утварэнняў і вялікіх геаграфічных рэгіёнаў, што валодаюць культурна-гістарычнай спецыфікай (Заходняя і Усходняя Еўропа, Блізкі і Далёкі Усход, Лацінаамерыканскі свет і г.д.). Уласцівы такім агульнасцям тып свядомасці (менталітэт), укаранёныя ў іх (у жыцці як народа ў цэлым, так і ў “адукаванага пласта”) культурныя традыцыі, формы камунікацыі, бытавы ўклад з яго звычаямі нязменна адгукаюцца ў плёне мастацкай дзейнасці» [1, с. 52].

Творы прыгожага пісьменства з’яўляюцца надзвычай карыснай, але адметнай крыніцай уласнагістарычнай і народазнаўчай інфармацыі. Багаты крыніцазнаўчы для гісторыка матэрыял можа прысутнічаць і ў драматычных, і ў лірычных, і ў эпічных творах. Дастаткова шырокімі пазнавальнымі магчымасцямі валодае проза, бо поўная свабода праяваў твора ў арганізацыі мастацкага часу і прасторы, выяўленні аўтарскай свядомасці, думак і перажыванняў персанажаў, гнуткая разнастайнасць спосабаў апавядання, багацце вобразна-выяўленчых сродкаў, адсутнасць жорсткай рэгламентацыі ў іх ужыванні забяспечваюць прозе неабмежаваныя магчымасці ў рэалізацыі інфарматыўна-пазнавальнай і эўрыстычнай функцыі літаратуры. У сярэдзіне XIX ста-

годдзя ў навуцы пра літаратуру ўзнік метадалагічны напрамак, прадстаўнікі якога даследавалі мастацкія творы ў цеснай суаднесенасці з гістарычнымі і этна/нацыянальнымі рэаліямі. Заснавальнік гэтага напрамку французскі вучоны І.-А. Тэн у працы «Гісторыя англійскай літаратуры. Уводзіны», спасылаючыся на гістарычныя і культуралагічныя факты, сцвярджаў, што літаратура кожнага народа раскрывае псіхалогію свайго народа, сфарміраваную канкрэтным асяроддзем.

У адных літаратурах свету, як у беларускай, прыярытэтная ўвага надаецца адлюстраванню нацыянальна-гістарычных рэалій і этнааксіялагічных канстант, у другіх – гэта прысутнічае, але не выходзіць на першы план.

Эстэтычнае ўвасабленне рэчаіснасці і чалавека мае сваю спецыфіку. Яго адметнасць на змястоўным узроўні была адзначана яшчэ старажытнагрэчаскім філосафам Арыстоцелем. У знакамітай працы «Аб мастацтве паэзіі» Арыстоцель параўнаў паэта з гісторыкам і падкрэсліў, што «задача паэта гаворыць не пра тое, што сапраўды адбылося, а пра тое, што магло адбыцца, значыць, пра магчымае па верагоднасці ці па неабходнасці. Менавіта гісторык і паэт адрозніваюцца [адзін ад аднаго] не тым, што адзін карыстаецца памерамі, а другі не: можна было б перакласці вершам працы Герадота, і тым не менш яны былі б гісторыяй, як з метрамі, так і без метра; але яны адрозніваюцца тым, што першы гаворыць пра тое, што сапраўды адбывалася, а другі – пра тое, што магло б адбыцца. Таму паэзія філасафічнай і сур’ёзнай гісторыі: паэзія больш гаворыць пра агульнае, гісторыя – пра адзінкавае» [2, с. 67–68]. Арыстоцель справядліва заўважыў, што навукоўца апярэжуе канкрэтнымі фактамі, а пісьменнік дадумвае гэтыя факты на аснове мастацкай ідэі, канцэпцыі, праз адзінкавае пісьменнік імкнецца выявіць усеагульнае. Істотная адметнасць мастацкага пазнання заключаецца ў канцэптуальным падыходзе і канцэптуальным абагульненні, «дадумванні». Сілай свайго таленту пісьменнік «малюнкамі», па словах рускага крытыка В.Р. Бялінскага з вядомага артыкула «Погляд на рускую літаратуру 1847 года», прымушае чытача паверыць у рэальнасць прадстаўленага ім свету [3, с. 311], стварыць іншую рэальнасць, у існаванне якой пачынае верыць чытач. Пісьменнік пад уплывам мастацкай ідэі можа канцэптуалізаваць, ігнараваць гістарычныя факты. Для прыкладу, у Шэкспіравай «хроніцы» «Рычард III» ёсць паведамленне, што Рычард III, герцаг Ёркскі, праславіў сябе ў бітве пры Сент-Албане. На самай справе герцагу Ёркскаму тады было толькі два гады, але Шэкспіру хацеў падкрэсліць бліскучы пачатак палітычнай кар’еры гэтай асобы і яе бясслаўнае завяршэнне. Распаўсюджаная пісьменніцкая практыка – парушэнне жыццёвай праўды дзеля праўды мастацкай. Так, у хрэстаматыйным вершы «Слуцкія ткачыкі» Максіма Багдановіча, гераіні якога ткуць «залатыя паясы», хаця насамрэч у персіярыях працавалі мужчыны. Пісьменнік можа метафарызаваць з’явы і гістарычных асоб. У кнізе «Шляхціц Завальня» Яна Баршчэўскага імператрыца Кацярына II прадстае ў абліччы белай сарокі. Праз вобраз белай сарокі падкрэслівалася неардынарнасць імператрыцы і яе згубная для суайчыннікаў Баршчэўскага палітычная дзейнасць (сарока ў беларускім фальклоры – птушка, якая або робіць зло, або з’яўляецца спадарожніцай цёмных сіл).

Творчая індывідуальнасць пісьменніка адыгрывае надзвычай важную ролю ў мастацкім адлюстраванні рэчаіснасці. У гэтай сувязі варта спаслацца на кур’ёзны выпадак са зборнікам «Гузла». Спачатку майстры мастацкага слова і навукоўцы лічылі, што Праспэр Мерымэ толькі падрыхтаваў да выдання зборнік ілірыйскіх песень «Гузла», дзе паказваліся паўднёvasлавянскія рэаліі. Не толькі эстэтычныя вартасці, але і народазнаўчы патэнцыял зборніка атрымалі высокую ацэнку некаторых гісторыкаў XIX стагоддзя, а таксама І.В. Гётэ, А. Пушкіна, А. Міцкевіча, і толькі з цягам часу выявілася, што ілірыйскія песні – таленавітая мастацкая містыфікацыя французскага аўтара. У сапраўднасці Мерымэ не наведваў землі паўднёвых славян, меў урыўкавыя звесткі пра гісторыю і культуру гэтых народаў, але здолеў пераканаць многіх сваіх сучаснікаў у аўтахтоннасці нібыта знойдзеных ім ілірыйскіх песень.

Літаратура ў яркай, вобразнай форме ўзнаўляе з’явы рэчаіснасці. У аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха» (1964) У. Караткевіча надзвычай пераканальна адлюстравана сацыяпалітычная сітуацыя на Беларусі другой паловы XIX стагоддзя праз паказ, напрыклад, правінцыйнага чыноўніцтва. Пракурор, суддзя і адвакат у творы надзвычай далёкія ад абароны інтарэсаў добрасумленных людзей. Агульнае ў прадстаўнікоў Феміды, паводле Караткевіча, заключаецца ў тым, што яны ігнаруюць справядлівасць, кіруюцца аднолькавымі карыслівымі памкненнямі. Іх аддаленасць ад карэннага насельніцтва падкрэслівалася моўным бар’ерам (суддзя гаворыць на рускай мове, пракурор – на польскай, адвакат-немец – на рускай мове, якую ён дрэнна засвоіў).

Мастацкім творам характэрна суб’ектыўнасць пісьменніцкай ацэнкі асоб, падзей, з’яў. Напрыклад, у канцы XX стагоддзя беларускія пісьменнікі Леанід Дайнека ў рамане «Меч князя Вячкі» і Уладзімір Арлоў ў аповесці «Дзень, калі ўпала страла» па-рознаму інтэрпрэтавалі дзейнасць полацкага князя Уладзіміра, што змагаўся з крыжакамі ў XIII стагоддзі. Для У. Арлова князь Уладзімір, або Валодша, – герой, мужны абаронца ўсходнеславянскіх зямель. Арлоў спецыяльна ў маналого героя падкрэсліваў галоўную мэту жыцця князя: «Ён, князь Валодша, з роду Рагвалодавічаў, не пусціў і не пусціць немцаў на крывіцкія землі. Не пусціць, пакуль за ягонымі плячыма веча, а яно стаіць за яго ўжо трыццаць летаў і будзе стаяць, пакуль жывы» [4, с. 256]. Для Л. Дайнекі князь Уладзімір – прагматычны палітычны дзеяч, што жыве інтарэсамі выключна Полацкага княства, не грэбуе ісці на перамовы з ворагам і ахвяраваць інтарэсамі бліжэйшых суседзей і саюзнікаў дзеля ўласных палітычных выгод.

Пісьменнік – чалавек пэўнага часу, ён існуе ў канкрэтнай сацыякультурнай сітуацыі. Творы мастацкай літаратуры нясуць на сабе адбітак эпохі, у якую яны ствараліся. Гэтыя асаблівасці адбіваюцца ў змесце і форме літаратурных твораў. Важнае значэнне мае не толькі паказ рэчаіснасці, гістарычных асоб, але і іх пісьменніцкае ўспрыманне, у многім дэтэрмінаванае ўяўленнямі пэўнага гістарычнага часу. У якасці прыкладу можна параўнаць трактоўку беларускімі пісьменнікамі вобраза Кастуся Каліноўскага. Калі творцы 1920–1930-х гадоў акцэнтавалі бунтарны дух Каліноўскага, яго антыцарскую і антышляхецкую настроенасць, дэмакратызм (Е. Міровіч), то аўтары перыяду Вялікай Айчыннай вайны – смеласць, мужнасць, адданасць роднаму краю (П. Броўка), а ў другой палове XX стагоддзя адны пісьменнікі падкрэслівалі рэвалюцыйныя памкненні Кастуся Каліноўскага, змаганне за сацыяльную справядлівасць (А. Якімовіч, А. Куляшоў, Э. Скобелеў), а другія – гуманізм і патрыятызм (У. Караткевіч). Гістарычная з’ява падаецца ў літаратурным творы ў вобразнай форме, што надае ёй сэнсавую шматслойнасць, дапускае розныя варыянты трактоўкі дзейнасці і характару гістарычных асоб у розных перыяды функцыянавання твора ў чытацкім асяроддзі.

Пісьменнікі могуць рэкаструяваць падзеі мінуўшчыны (творы так званай гістарычнай прозы), даваць сваю версію гістарычных падзей, з’яў мінулага. Літаратурны твор можа падштурхоўваць да фарміравання пэўных гіпотэз у сферы гісторыі, паказанае ў літаратурным творы дае матэрыял для роздуму і стымулюе навуковыя пошукі. Так, у апавяданні «Беларускі радавод» (1909) В. Ластоўскі сцвярджаў, што продкамі беларусаў былі волаты, а ў аповесці «Лабірынты» (1923) выказаў меркаванне, што беларусы, верагодна, вядуць свой радавод ад старажытных этрускаў. Менавіта беларускія пісьменнікі (С. Хурсік, М. Клімковіч) распаўсюджвалі версію змены Скарынам імені Юрый на Францыск, пераконвалі чытачоў, што ўсходнеславянскі першадрукар дзеля атрымання адукацыі ў Кракаўскім універсітэце вымушаны быў прыняць іншую веру і імя, перайсці з праваслаўя ў каталіцтва. У. Караткевіч у вершы «Гаўры» (1968) выказаў думку, што таўры канчаткова не вымерлі, але зніклі як народ з прычыны страты гістарычнай памяці. Э. Скобелеў у рамане «Гэфсіманскі сад» даў сваю, далёка не бяспрэчную, версію жыцця і смерці Хрыста. Скобелеў пісаў твор у часы перабудовы, калі разбураліся традыцыйныя формы жыццёўладкавання, калі частцы савецкага грамадства

рэчаіснасць канца мінулага стагоддзя бачылася выключна ў апакаліптычных фарбах, а лёс камуністычнай ідэалогіі выклікаў аналогіі з хрысціянскім вучэннем. Сацыяльная рэчаіснасць другой паловы XX стагоддзя ў рамане асацыявалася Э. Скобелевым з біблейным Гефсіманскім садом, становілася іншасказальным абазначэннем месца татальнага здрадніцтва і крывадушнасці.

У літаратурных творах нярэдка падаюцца рэдкія сведчанні гістарычнага характару, узбуйняюцца паасобныя эпізоды. Для прыкладу, у рамане «Выратуй і памілуй нас, чорны бусел» (1989) В. Казько фактычна ў іншасказальнай форме раскажаў пра так званы пераходны перыяд і яго вызначальныя рысы (татальны дэфіцыт, страта ўлады камуністычнай партыяй, пераход улады ад партыйных функциянераў да чыноўнікаў, расчараванне людзей у старым ладзе жыцця і ў выніках перамен). Паказальна, на якім транспарце ў творы перамяшчаюцца прадстаўнікі былой і новай улады (парторг на матацыкле, а старшыня сельсавета на легкавіку), што і як размяркоўваюць кіраўнікі рознага рангу сярод насельніцтва ў час дэфіцыту. У аповесці «Но Пасаран» (1990) В. Казько дастаткова падрабязна абмаляваны побыт і ўяўленні падлеткаў першага пасляваеннага дзесяцігоддзя, не без іроніі пададзена барацьба з каларадскім жуком. У літаратурным творы пісьменнік можа дэталізаваць паасобныя гістарычныя факты. Для прыкладу, у створаных на пачатку XXI стагоддзя раманах «Уліс з Прускі», «Расія», «Валошкі на мяжы» У. Гніламёдава расказваецца пра лёс паўднёва-заходніх беларусаў у першай палове XX стагоддзя: эміграцыю ў далёкае замежжа ў пошуках лепшай долі, спецыфіку становішча мірнага насельніцтва падчас першай сусветнай вайны, жыццё ў складзе польскай дзяржавы пасля Рыжскага мірнага дагавора, змаганне за аднаўленне нацыянальнай незалежнасці і сацыяльнай справядлівасці. Этнаграфічна-бытавыя падрабязнасці ў раманах гэтага пісьменніка заслугоўваюць увагі не толькі аматараў чытання, але і спецыялістаў-гісторыкаў, паколькі аўтар шырока выкарыстоўваў мемуарныя крыніцы, вусныя сведчанні тых, хто знаходзіўся ў бежанстве ў перыяд першай сусветнай вайны, хто змагаўся за ўз'яднанне беларускіх зямель у 1920–1930-я гады.

Матэрыял, цікавы для гісторыка, утрымлівае ў сабе не абавязкова твор пра мінулае. Гэта можа быць твор, напісаны пра сучаснасць, паколькі там аўтар з рознай ступенню падрабязнасці ўзнаўляе рэаліі свайго часу. А.Я. Гурэвіч сцвярджаў, што найбольш праўдападобна падаюць гісторыю, этнаграфічна-бытавыя дэталі нейкага канкрэтнага часу пісьменнікі так званага трэцяга рада [4, с. 159]. Думка вядомага спецыяліста ў галіне вывучэння культуры патрабуе пэўнага ўдакладнення. Справа ў тым, што пісьменнікі трэцяга рада робяць стаўку на эмпірызм і фактаграфічнасць, а таленавітыя аўтары могуць праз трапныя, сэнсава ёмістыя дэталі выяўляць сутнасць часу, эпохі. Беларускі пісьменнік Кузьма Чорны адзін са сваіх раманаў назваў «Пошукі будучыні». Назвай твора ён алегарычна абазначыў асноўную лінію існавання сваіх суайчыннікаў у першай палове XX стагоддзя, а зместам – выявіў іх духоўныя памкненні.

Паўнаватарны літаратурны твор – не ілюстрацыя гісторыі, не белетрызацыя гістарычных фактаў, а мастацкае даследаванне. Вайна ў творах Васіля Быкава і такіхсама пісьменнікаў-франтавікоў Віктара Астаф'ева, Канстанціна Вераб'ёва, Рыгора Бакланава пададзена з гістарычна і псіхалагічнай пераканаўчасцю як кожнаімгненнае процістаянне вернасці і здрады, добра і зла, маралі і амаральнасці, праўдзівае сведчанне самапачування чалавека ў экстрэмальных умовах.

Сёння ў кантэксце далейшага развіцця беларускай дзяржаўнасці асабліваю надзённасць набывае спасціжэнне айчыннага мінулага, выяўленне механізмаў захавання лепшых набыткаў матэрыяльнай і духоўнай культуры нашых продкаў, аднаўленне гістарычнай праўды. Літаратура працягвае сваё актыўнае ўзаемадзеянне з гісторыяй.

1. Хализев, В.Е. Теория литературы : учебник / В.Е. Хализев. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2007. – 405 с.
2. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель. – М. : Гослитиздат, 1957. – 158 с.
3. Белинский, В.Г. Полное собрание сочинений : в 13 т. / В.Г. Белинский. – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1953–1956. – Т. 10. – 1956. – 474 с.

4. Арлоў, У. Сны імператара : аповесці, апавяданні, эсэ / У. Арлоў. – Мінск : Маст. літ., 2001. – 383 с.
5. Гуревич, А.Я. Вопросы культуры в изучении исторической поэзии / А.Я. Гуревич // Историческая поэтика : итоги и перспективы изучения : сб. ст.; редкол.: М.Б. Храпченко [и др.]. – М., 1986. – С. 153–167.

Падстаўленка В.Ф.

ЖАНРАВА-СТЫЛЯВАЯ СІНТЭТЫЧНАСЦЬ БЕЛАРУСКАГА ПАДЗЕЙНА-РАЗГОРНУТАГА САТЫРЫЧНАГА АПАВЯДАННЯ 1920 - 30-х ГАДОЎ

У сістэме беларускай “малой” сатырычнай прозы 20-30-х гг. ХХ ст. адметнае месца займае падзейна-разгорнутае сатырычнае апавяданне. Яго стыль паказальна адлюстроўвае агульнажанравую тэндэнцыю пераходу да рэалістычна праломленага і псіхалагічна заглыбленага ўзнаўлення рэчаіснасці ў мастацкім творы.

Думаецца, не патрабуе дадатковага доказу той факт, што “сіла” камічнага апавядання ў яго жыццёвай дакладнасці і гуманістычнай накіраванасці. Пры гэтым заўважаецца цікавы момант, звязаны з тым, што ў камічных творах і творах рэалістычнага напрамку з актыўным рознаўзроўневым выкарыстаннем элементаў мастацкага смеханапаўнення (у камічным сюжэце, канфлікце, стылявых сродках і прыёмах) героі, прадстаўленыя пазакантэкстна, ізалявана, часцей за ўсё не з’яўляюцца іманентна камічнымі, а праяўляюць сваю “смехавую” сутнасць толькі ў рамках спецыфічных сітуацый. Для жанравай мадыфікацыі падзейна-разгорнутага сатырычнага апавядання даследуемага перыяду характэрна камічная тыпізацыя персанажаў шляхам завастрэння вобразаў “у форме жыццёвай праўдападобнасці” (Дз. Нікалаеў), а гэта ў сваю чаргу непасрэдна ўказвае на пэўную камбінаванасць уласна камічнага і рэалістычнага планаў у межах даследуемых жанраўтварэнняў.

Трэба адзначыць, што ў еўрапейскай літаратурнай традыцыі назіраецца “збліжэнне” жанравых структур апавядання і навелы. У гэтай сувязі мэтазгодна падкрэсліць канструктыўныя асаблівасці, якія вызначаюць спецыфіку апавядання. Сярод уласцівасцяў апошняга можна назваць падзейную разгорнутасць, апісальнасць, пераважную інертнасць фабульнага развіцця, а ў асобных выпадках назіраецца і кантамінацыя розных сюжэтных ліній, што ўказвае на прыбліжэнне жанравай мадыфікацыі апавядання па стылявых прыкметах да твораў аповесцевай будовы.

Шматжанравая “малая” проза Я.Коласа 1920-30-х гадоў была прадстаўлена і крэатыўнымі знаходкамі ў межах падзейна-разгорнутага сатырычнага апавядання, у стылі якога камізм альбо выступаў дамінантай (“Драматург і лірычны паэт”), альбо займаў адну з прыярытэтных пазіцый у сінтэтычным дыскурсе класіка (“Хаім Рыбс”, “Пракурор”, “У двары пана Тарбецкага”, “Адукацыя”, “Хатка над балотцам”). У названых творах, апрача стылявых канстантаў, уласцівых большасці прыкладаў малой празаічнай формы Я.Коласа (жыццёвасць, сюжэтнасць, псіхалагізм, аналітычнасць), адметнае месца належыць іранічнасці аповеду. Іронія дае магчымасць аўтару аб’ектыўна выявіць свае адносіны да падзей і персанажаў, і, што важна, іранічнасць аповеду выступае своеасаблівай альтэрнатывай да агульнага патэтычна-гераічнага апявання жыцця. У вышэйадзначаных апавяданнях пісьменнікам шырока практыкуецца камічны прыём дэгераізацыі, з дапамогай якога “зрываюцца маскі” з псеўдагерояў “старога” і “новага” часу: паноў, “упаўнаважаных”, паэтаў і драматургаў, горанастаўнікаў і інш. Структурнай асаблівасцю гэтых твораў можна назваць давядзенне сітуацыі да абсурднага фіналу, у выніку чаго адбываецца самавыкрыццё іманентна заганнай з’явы.

У сваю чаргу дадатковую камічнасць большасці персанажаў Я.Коласа надае пярэнасць іх характарыстыкі: спачатку пісьменнік апісвае герояў у пазітыўным (альбо негатыўным) ракурсе, абумоўленым грамадска-часавымі стэрэатыпамі, але дэталізаваная перадача інтраспектыўных працэсаў у свядомасці персанажаў і адлюстраванне вынікаў іх дзейнасці прыводзіць да ўспрымання вобразаў у камічным плане. Такім чынам,